

ISKOLA.

KATHOLIKUS TANITÓK ÉS SZÜLŐK LAPJA.

A „SZATMÁR-, UGOCSA-“
ÉS „UNG-, BEREGBEGYEI RÓM. KATHOL. NÉPTANITÓ
EGYESÜLETEK“ HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelen (a szorgalmi időben) minden hónapban egyszer.

Szerkesztő: **EMBER KÁROLY**,
polg. iskolára képesített r. k. tanító.

Szerkesztőtársak :

Dreisziger Ferencz, Sztancsek József és Mondik Endre. — Főmunka-
társak: **Bertalan Vincze, Szabó József és Vagányi Kálmán.**

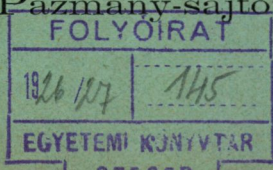
Előfizetési ár: Egész évre 2 frt, félévre 1 frt.
Egy füzet ára: 25 kr.

Szatmár egyházmegyében levő róm. kath. néptanító-egyesületek rendes és
pártoló tagjainak egész évre 1 frt 50 kr.

Felkéretnek olvasóink, hogy a folyóiratot támogatni és terjeszteni
szíveskedjenek.

A lap szellemi részét illető közlemények Felsőbányára, az előfizetési pénzek
pályázatok és hirdetések a kiadóhoz, Szatmárra küldendők. Hirdetések és
pályázatoknál minden szó ára 1 5 kr.

Kiadó: a „Pázmány-sajtó“ Szatmáron.

Tartalom.

Egy új „röpke szó.”	— — — — —	155
Bírálat a szatmármegyei r. k. néptanító-egyesülettől az 1893. évi május 31-én kitűzött pályatételekre beérkezett munákról.	—	162
Nyelvünk szeretetre.	— — — — —	171
Komócsy József.	— — — — —	174
Tanítói örömnép.	— — — — —	178
Általános tanterv-javaslat, a nem magyar ajku népiskolák számára, (beszéd) a Magyar nyelvtan tanítására nézve.	— —	180
Egyesületi élet.	— — — — —	183
Irodalmi pályázat.	— — — — —	183
Irodalom.	— — — — —	184
Vegyesek.	— — — — —	184
Szerkesztői üzenetek.	— — — — —	186

ISKOLA.

Katholikus tanítók és szülők lapja.

A „szatmár-, ugocsa-“ és „ung- beregmegyei róm. kath. néptanító-egyesületek“ szakközlönye.

„A keresztény nevelésnek eszménye Jézus.“

Szerkesztő: *Ember Károly.*

Szerkesztársak: *Dreiszigler Ferencz, Mondik Endre, Sztancsek József.*

Megjelen (a szorgalmi időben) minden hónapban egyszer.

Pályázati és egyéb hirdetés szavankint 1 és fél krba számíttatik.

ELŐFIZETÉSI ÁR: Egész évre 2 frt, félévre 1 frt, negyedévre 75 kr., egy szám ára 25 kr. A Szatmáregyházmegyében levő r. k. néptanító-egyesületek tagjainak egész évre 1 frt 50 kr.

A lap szellemi részét illető közlemények Felsőbányára, az előfizetési pénzek, reclamatiók és hirdetések a kiadóhoz („Pázmány-sajtó“ Szatmárott) küldendők. — Kéziratok nem küldetnek vissza.

Egy új „röpke szó.“

Tóth Béla, egy zseniális, bohém író legutóbb azzal a nehéz ötlettel foglalkozik, hogy a magyar, ugynevezett „röpke szavakat“ összegyűjti, eredetüket, a mennyire lehet, kikutatja s magyarázatokkal látja el.

Ilyen ötlete csak zseniális embernek lehet; mivel ez az ötlet tartalomra nézve messze fölötte áll a közepes emberek igazi gondolatainak, valamint hogy a gyémánt porhulladéka sokkal értékesebb egy-pár kiégetett téglánál.

Mi hát a „röpke szó“? Maga is egy zseni ötletének gyümölcse. Vannak ugyanis a nemzeteknek törekvéseik, vágyaik, tapasztalataik stb., melyek tán századok óta élnek a köztudatban, de az illető fogalmat teljesen kifejező szó még nem pattant ki senki ajakáról s így, hogy ugy mondjam, névtelenül élnek emberek szívében. Sőt a legerősebb cselekvés tárgyát is képezik egyesek, de maga a név hiányozván, csendben történik a munka, vagy képletesen kifejezve: zászló nélkül harczol a sereg, jelszó nélkül halad előre.

A sok körülírás helyett egy-pár röpke szót igtatok ide; ezek minden magyarázatnál többet beszélnek. „Magyarország nem „volt“, hanem „lesz.“ *Széchenyi* e röpke szóvá vált zseniális mondása öntudatossá tévén az ő korabeli ébredező nemzeti aspirációkat, harsogó harci riadó-jává lett annak a sziszi-fuszi küzdelemnek, mely a nemzeti Magyarországot poshadt álmából felköltvén, életrevalóvá tette. *Kussuth* Lajos legutolsó turini nagy beszédében előfordult a „husos

fazék“ kifejezés, mely a mai korrupciónak oly hatalmas kifejezője, hogy amint Kossuth ajakát elhagyta, nyomban röpke szóvá vált.

Igy lett röpke szó a „*nemzeti nevelés*“ kifejezés is.

A magyar büszke faj s első sorban éppen magyarságára büszke; lehetetlen tehát, hogy a magyar gyermekek neveltetésében ez a faji büszkeség, a nemzeti szellem ápolása alakjában ne érvényesült volna ugy az iskolákban, mint a szülői háznál.

Nem kell másra hivatkoznunk, mint a magyar történelemre. Árpádtól kezdve a legfiatalabb 48-beli „félistenig“ (ez is röpke szó) ily sorozata van a nemzeti hősöknek, a minőkről és a mennyitől egy nemzet történelme sem számolhat be. S a hol a *hősök* oly nagy számmal valának, vajjon mennyien lehettek a *jó hazafiak* és honleányok?!?! S milyen lehet oly nemzetenél a közszellem, a szülői ház nevelési irányzata, hol a hősök majdnem annyian vannak, mint más nemzetenél a jó hazafiak; — hol jó honfinak, honleánynak lenni az egyik legszentebb kötelesség, az anyatejjel magába szivott ambíció; oly nemzeti közakarat, hogy „*idegen*“ haszonlesőink, midőn minden csaletekből kifogytak, a hazafiság aranyporával hintik tele szemünket, hogy megejthessenek.

Volt, van és lesz nemzeti nevelés Magyarországon mindenkor! De nem tudták eddig, hogy ez „nemzeti nevelés“; hanem cselekedték szakadatlanul, lelkesülten és eredményesen, mint olyan dolgot, mely a magyar vérnek szigorú parancsa, a magyar lelkületnek fő alkotó eleme, mely nélkül a magyar anya szülötte nem ember a szó magyar zamatu igaz értelmében.

Hogy a tudósok vizsgálódásainak eredménye megegyezett a nemzet sok százados tradíciójával a nemzeti szellemben való nevelés terén, — az szerencse és dicséret. Nagyobb szerencse, hogy a mai, kozmopolita világban találták meg a nevét ennek a dicső törekvésnek, mely röpke szóvá levén, határozottan öntudatossá teszi a nevelés nemzeti szellemben való vezetését, mi eddig ösztönszerűleg történt. Nagyobb szerencse, mert a nemzeti nevelésre szolgáló anyag rendszeres és mélységes kutatására vezetvén e jelszó az illetékes faktorkat, oly nemzeti nyelvkincsek stb. birtokába jutunk, a melyek szinte bámulatba ejtik és öröm-mámorba ringatják a rokonérzelműeket.

De nagy a szerencsétlenség is. Nem ugyan a nemzeti nevelés fogalmából ered e szerencsétlenség; hanem abból, hogy egyes „nemzeti üzérek“ ezt a szent fegyvert nem átallják a kath. tanügyi törekvések ellen irányvzni, — s a helyett, hogy a nevet kapott öntudatos eszmét mindenütt a neki megfelelő eredménnyel alkalmazzák, csatabárdá teszik s a harczoló feleket akadályozzák a békességes munkában.

Azt mondják: a nemzeti nevelés haladás, — a kath. egyház nem halad, tehát a nemzeti nevelést elő nem mozdíthatja. Mi tehát a teendő? — kérdik tovább. Államosítani kell az iskolákat, s ha ezt nem, községivé kell tenni az egész vonalon és akkor a nevelés nemzeti volta meg van mentve.

És sortüzet kap a katolikus iskoláztatás mindenütt. De csak a katolikus iskoláztatás; a többi felekezetek iskolái nem. Ebből aztán az első pillanatra azt lehetne következtetni, hogy csak a kath. iskoláztatás érdemel gáncsot; a többi eleget tehet *a nemzeti nevelésnek is, meg a haladásnak is* minden téren.

Egy pillanatra sem akarom azzal vádolni a többi vallásfelekezetek iskolát, hogy nem tesznek eleget a nevelés nemzeti követelményeinek. Nem!

Nekem igen erős nézetem van e tekintetben. Ha rajtam állana, én minden olyan iskolát, melyben nemzet-ellenes tanok hangoznak, földig pusztítanék; minden nemzet-ellenes tanítót korbáccsal vernék ki azok közül a falak közül, hol: *Isten, király, haza*, a hármasság alap, — nehogy a nemzetellenes tanok a magasztos alapot bemocskolván, a népet megmételtyezzék.

Én csak azt állítom, hogy a mint sok századon keresztül tudott nemzeti szellemet teremteni a kath. Magyarország, a kath. szellemű nevelés, — tud ma is. S ha valamelyik iskola lehet melegágya a nemzeti nevelésnek, úgy első sorban a kath. iskola az.

Először a külső okok közül sorolok föl néhányat.

Midőn a pogány Magyarország kereszténynyé lett, ez a nemzet parányit sem vesztett nemzeti erejéből; ellenkezőleg megerősödött, ezredéves életet nyert épen a kereszténységtől.

Szent István, szent László, nagy Lajos, Hunyadi János, Mátyás vajjon mit vesztek nemzeti erejükből, mert katolikusok voltak? Egy pillanatra sem állítom, hogy egyedül azért voltak jó, nagy hazafiak, mert katolikusok voltak, hiszen a pogány magyarok jó hazafiságát senki sem vonhatja kétségbe; hanem arra mutatok rá, hogy a katholicizmus nem árt a nemzeti nagyságoknak. Sőt ellenkezőleg!

Tudom én, sőt örömmel elismerem, hogy más vallásfelekezeteknek is voltak nemzeti nagyjaik. Ebből csak az következik, hogy a keresztény vallásfelekezet bármelyik árnyalata útját nem állja a nemzeti szellemnek. S hogy ennek dacára ma mégis éppen a katolikus vallás tüntettetik fel olyannak, mint a mely hátrányára van az „egyes nemzeti nevelésnek,” holott ez a vallás gyökeresítette meg e nemzetet s annak állami erejét, mert e nélkül manapság aligha beszélhetnének magyar nemzeti nevelésről, mivel magyar nemzet valószínű,

hogy nem léteznék, — ez csak azt mutatja, hogy a kath. vallásnak s az ezen fekvő nevelésnek olyan ellenségei vannak, mely ellenségek még az ilyen szent dologban sem átallanak vakmerően hazudni, a történelmet szemérmetlenül meghamisítani.

Hiszen ha teljesen őszinték és igazságosak akarunk lenni, és tekintetbe vesszük, hogy a kivétel nélkül kath. Magyarország a Hunyadyak alatt a török ellen nemcsak ezt a nemzetet védte meg, hanem védő bástyája volt a déli Európa keresztény államainak is; — s ha a kis Lajos udvarában élő és az éppen azon időben terjedő lutheranizmusért rajongó brandenburgi György és társai hatása által méginkább fokozott zavarok miatt török iga alá hajtott, már két-három hitű ország gyöngeségét tekintjük, — bizony, bizony más igazság előtt állunk, mint azt ma részben éppen a brandenburgi György és hivei által átplántált „magyar“ (!) vallás követői hirdetik.

És, csak legyünk őszinték, abban a „félistenek“ csatájában vajjon mit hányhatnak a többségben lévő kath. nemzet szemére p. o. a nem kath. tótók és szászok? Hát ma a felső vidék tutheránus tótjai, Erdély szász lutheránusai, a délvidék ó-hitű román stb. faja kevésbbé nemzet-ellenesek-e, mint a gör. katholikusság egy részének félrevezetett csapata?!

Csak legyünk igazságosak s akkor — itt már a belső argumenczióba fogok — másként ítélünk, mint a hogy a mai fölszinen uszó legtöbbnyire zsidó firkászok kürtölik!

A nemzeti szellem a felebaráti szeretet által fölmagasztosított s a nemzeti szokások és műveltség által szorosabbra fűzött társadalmi, faji összetartozás érzéséből fakad. A mely vallásfelekezethnél legtökéletesebben plántálják a felebaráti szeretetet; a mely vallásfelekezet kultúrájában legtökéletesebben emelik érvényre a nemzeti vonásokat, az a vallásfelekezet adja általánosságban a legjobb hazafiakat, már a mennyire t. i. a vallás tanai ezzel foglalkozhatnak, — s a mennyire a tanok ezen érzelmet kifejlődni engedhetik.

Nézzük a ma szereplő három vallást: a zsidót, a reformátust és a róm. katolikust.

A zsidó az ó-kor egyetlen igaz-Isten hívő népe. Az Isten közvetlenül kormányozta és oktatta őket, ha kellett. S ők, mint választott nép, annyira vitték kiváltságaikat, hogy az isteni parancsokat csak magukéinak tartották; másokat kizártnak tartottak az isteni gondviselésből, mintha az Isten csak ő érettük lett volna. A faji elbizakodottság következtében az Istenség fogalmát is meg-meg csonkították. A szeretetet csak fajukbeli iránt vélték táplálандónak s vélik ma is és

gyakorolják. A hetediziglen bosszuálló Isten-fogalom, csorbát ejt az isteni tökéletességen stb.

A zsidó nép szétszóródott a földön: egyes nemzetek között élnek több-kevesebb számmal. Kérdés: az ő vallásos nevelésük engedi-e az illető nemzettel való egybeforrást? — Ők külön Istent imádnak. A felebaráti szeretet parancsát csak fajukbelire fordítják; más fajbéli — ellenségük. Ezt tanítja az ő vallásuk. Ha tehát ezen szeretetben erősíttetnek meg, velünk magyarokkal nem forhatnak össze. Tehát a szigorúan zsidó vallásos nevelés a magyar nemzeti nevelésnek nem kedvező talaja, mert nem követeli, tehát nem teremtheti meg a nemzettesttel való együttérzést, egybeforradást, egyesülést.

S ha hazánk történetében a török hódoltság idejét tekintjük, a zsidóságot ott találjuk Budán jó módban a ráczzal és a törökkel együtt élni — míg a magyar rabbilincsben nyögve vért izzadott. — József császár idejében, hogy a hatalommal való rokonszenvüket s az áramlattal való együtt úzásukat kitejezzék: a természet állat, növény és élettelen világának minden nevét fölvettek magukra — *németül*. Negyvennyolczban voltak honvédek a forradalmi vidékről; némák a csendesebb nép között, s ellenség az ellentábor népe között: ki a hol élt. — A Bach-rendszer nem tette búsabbá őket, mert ez volt a hatalom. — Ma a „*nemzeti*“ czim a divat, hát ezzel az áradattal is szokott módon úsznak, sőt vezérkednek és vádolnak is.

Soh'se állítom én, hogy nincs a zsidóság egy részében hazafiság ma. Hiszen akkor tagadnám az érintkezés hatásának létezését, pedig ez döntő társadalmi érzelmi faktor. Hanem azt állítom, hogy nem a zsidó vallásos nevelésből fakad a magyar nemzeti nevelés; s hogy a zsidóság nagyon is alá van vetve az érintkezés pillanatnyi változandóságának: az erősebb áramlatnak ellentállani nem bir. ... Hát kérem hogy zsidó részről mért kapunk mi katolikusok annyi megrovást és leczkét a magyar nemzeti nevelést illetőleg, azt már én meg nem mondhatom; hanem szívesen venném, ha valaki fölvilágosítana.

A reformált vallás a haladás vallása; a nemzeti nevelés is haladás: ergó a református vallás a nemzeti nevelés hatalmas faktora. Analógia: Az uri tök gömbölyű; az emberi fej is gömbölyű: ergó a tökféből kitűnő tökczuspászt lehet főzni. De hát nem ez az első kérdés; hanem az, hogy a református vallás (leszámítva a fel- és alvidéki tótokat s az erdélyi szászokat) magyar vallás. Hát ennek az állításnak a komolyságához mérem az összehasonlítást: Igaz, hogy a róm. kath. vallás eredete zsidó (a hasonlat kívánja, hogy ne mondjam: isteni); hanem a református se magyar ám, ha' *német* a szegény! Azt vetik ez ellen, hogy a kalvinisták anyanyelvükön,

magyarul tartják istentiszteletüket s ezzel befolyással vannak a magyar szellem meggyökeresítésére. Leszámitva, hogy vannak bizony hazánkban német kalvinisták is, hol nem magyarul megy az istentisztelet, — igaz, hogy az Isten igéjének s a keresztény morálnak magyar nyelven való hirdetése a magyar szellemre is jó hatással van, tehát a kalvinizmus e téren tesz valamit a templomban is; hanem hát a kath. vallás szertartásai szerint a magyar vidékeken sokkal többet végeznek magyarul, mint a kálvinisták; sőt tudnék hamarosan a mi környékünkéről 20 helyet említeni, hol az *idegen ajkuaknak* hirdették magyarul az Isten igéjét és megmagyarosították őket, — és sok helyt magyarosítanak így ma is. S ezt én a kálvinistákról nem tudom. Pedig ez fontos!

A magyarság terén tehát még a kalvinizmus sem állhat a katholicizmus elé; sőt tekintve, hogy a katholicizmus magyarosított és magyarosít, előnyben van sokkal.

De térjünk vissza a *haladáshoz*. A református vallás tanai szerint a *praedestinatio* erősen tartja magát. Azaz: az Isten mindenütt van, tehát bennem is van. S ha bennem van, mint erősebb ő vezet engem. Az Isten, mint végtelen bölcsesség, előre megszabta életem utját; én ez ellen semmit nem tehetek. Bennem tehát az Isten tesz mindent. Ergó: se erényem, se bűnöm nincs, mert nem én tettem, hanem az Isten tette bennem. Én nem alamizsnálkodom, nem szeretek, nem erényeskedhetem; nem hazudom, nem káromkodom, nem lopok, nem gyilkolok, — az Isten akarata vezet rá, tehát ő a felelős. Tehát *nincs szabad akaratom*. Ennélfogva nem lehet bennem törekvés sem. Ha pedig se vágy, se törekvés, se akarat nincs bennem, vajjon miként haladhatok én? Sehogy. A praedestinatio s ennek gyümölcse: a fatalizmus kizárják a szabad akaratot; ha pedig ez nincs, ki van zárva a haladás is. Az ember élete olyan, mint egy vasuti sín pár, melyen az egész ut s a végállomás előre meg vannak szabva, a vonat máshova, mint a kijelölt uton és helyre, nem mehet.

Ha tehát a gyermeket erősen ebben a szellemben nevelik, kiölik belőle az akaratot s így elejét vágják a haladásnak. S ha a nemzeti szellem haladás, akkor a nemzeti szellem ellen dolgoznak. Hogy pedig az a fönnebb idézett mondás paradox frázis, mint a hogy igaz is. Hát akkor miért olvassák ránk katolikusokra a nemzeti nevelés szempontjából oly nagy garral az anathémát s miért verik oly hősileg a mellüket, mikor hát az ő vallásuk se varázsszere a nemzeti nevelésnek.

A reformátusok haladnak s van köztük sok jó hazafi. A vallá-

suk ezen alaptétele tehát nem áll meg; de, mint az eredmény mutatja, nem is követik. S mégis? S mégis! . . .

S habár a praedestinatio magát a felebaráti szeretetet is illuzóriussá teszi, a mi pedig egyik véghetetlenül fontos része a nemzeti szellemnek, — én a reformátusoktól még sem tagadom meg a nemzeti közérzületet és szellemet. Pedig beh könnyű volna egy kis ugrással rájuk fogni a dolgot! De mi ilyen fegyverekkel nem harcolunk.

Mi katolikusok a *szeretet* fegyverével küzdünk, az igazi felebaráti szeretettel. S ezt a szeretetet gyakorolni *akarjuk*, mert nem vagyunk praedestinálva. Ha nem haladunk, magunknak rójuk föl bűnül, mert saját kötelességünket hanyagoltuk el, s ha haladunk, a mi érdemünk, mert akaratunk szabad.

Nyolczszázados mult, tradíció áll mögöttünk a szeretet, a hazaszeretet, a nemzeti szellemért való rajongásban: ez vérünkkel vált, mint katolikusoknak, mint magyaroknak. Az idők sanyaru változásai nem fordítatják meg velünk a köpönyeget (s ebben testvérek vagyunk a reformátusok nagy részével), sőt megerősítenek bennünket nemzeti rajongásunkban. A mi mesterünk mondta: Add meg az Istennek, a mi az Istené; és a császárnak, a mi a császáré!

A mi vallásunk szerint bűn a nemzet elleni cselekvés, mert a felebaráti szeretet parancsát sérti. Nekünk az Isten parancsolta, hogy szeressük egymást, tehát a nemzetet is s így a hazát is. A mi nemzeti törekvéseink, hazaszeretetünk az Istentől ered, ez vallási dogmánkban van, mint a szeretet fogalmának egyik ismérve.

A kath. vallásból sarjadzik a nemzeti szellem. Hiszen ez a szellem alkotta mindenfelé az ujkori nemzeteket! Ez alkotta a magyart is. S a kath. iskolák mindenkor megtették a magukét e téren s megteszik ma is. És még is mi vagyunk a bűnösök.

Hisz ez természetes. A zsidóság a keresztény szellem ellen küzd. A reformatizmus a katholicizmus elszakadt ellenzéke; mint ilyen fölül kíván kerekedni, ha másként nem, ilyen eszközökkel.

A mi vallásunk egy pillanatra sem állja útját a nemzeti nevelésnek; de egymaga nem is elégséges arra. Annál kevésbé a többi felekezet tanai. Szükségesek a nemzeti nevelést eszközölő külön eszközök, illetőleg anyag. S ha ez megvan s van hozzá való tanító, a nemzeti nevelés virágzik, ellenkezőleg nem. És boldog az a nép, melynek vallása sem tantételeiben, sem gyakorlatában nem ellenkezik a nemzeti szellem fogalmával és kívánalmaival, mert ott az egyiket a másikért nem kell feláldozni.

Mi katolikusok nagyon jól tudjuk, hogy a hazafiság, a nem-

zeti szellem nem érinti bántólag vallási tantételeinket; sem vallási tantételeink nem hátráltatják a nemzeti szellem fejlődését, sőt ellenkezőleg.

Bár minden felekezet elmondhatná ezt magáról! Oh akkor nem kellett volna röpke szóvá tenni a „nemzeti nevelést!“ Mert a röpke szavakat a küzdelem teremti. S akkor nem lett volna küzdelem, hanem „egységes nemzeti nevelés.“

Az egységes kath. vallás és az egységes nemzeti nevelés testvérek. Nem abszurdum édes uraim a kath. nemzeti nevelés.

Küzdünk is ezért körömszakadtig!

Dreisziger Ferencz.

Bírálat

a szatmármegyei r. k. néptanító-egyesülettől az 1893. évi május 31-én kitűzött pályatételekre beérkezett munkákról.

Mielőtt a beérkezett pályaművek részletes méltatását adnók, az *általános* eredmény felett mondjuk el röviden szerény vélekedésünket.

Azon meggyőződésben élünk ugyanis, hogy a pályakérdések kitűzésével szándékolt fontos cél csak akkor érhető el, ha az azokra beérkezett munkálatok gondos és lelkiismeretes bírálatával nem csak egyszerűen eredményt konstatálunk vagy esetleg dicsérünk, de javítunk, irányt jelölünk és a hiányokon segíteni iparkodunk.

Éppen azért, midőn a bíráló bizottság örömeinek ad kifejezést a beérkezett munkálatok tekintélyes száma felett, midőn szíves készséggel ismeri el, hogy azok szerzőinél tehetség és szorgalom párosul: nem hallgathatja el *azon okokat, melyek miatt a pályamunkák szép száma nincs arányban azok minőségével, irodalmi értékével.*

A pályázók nagyobb része a bemutatott tudással és készültséggel sokkal fényesebb eredményt érhetett volna el, ha *előre átfolt alapterv nyomán dolgozik.*

Ezen annyira szükséges alapterv hiánya okozta, hogy a dolgozatok legtöbbszörében nincs meg az a kerekded bevégeztség, mely alapos, világos felfogást árul el és az olvasót mintegy a munka felé helyezi.

A gondolat és nyelv közt, mint jól tudjuk, szoros összefüggés létezik. A *világos és jól elrendezett gondolat* hasonló alakot követel. Az értelmes, művelt ember előadása, írása azért szabatos és könnyen felfogható, mert gondolatát összhangba tudja hozni az alakkal, melyben az a gondolat megjelenik.

Az irodalmi színvonalon álló, vagy legalább arra törekvő elme-műveknél tehát multhatlanul bizonyos *műgondra* kell törekednünk, mert e nélkül maradandóbb becsű munkát végezni nem lehet.

Ezt a műgondot méltán elvárhatjuk egyesületünk munkás tagjaitól is, mert a tanítótól szabályozott, logikus gondolkozást kívánnak, mert a nyilvánosan nyomtatásban megjelenő és esetleg pályadíjat nyert munkálatokat — még viszonylag is — magasabb szempontokból mérlegelik és bírálják el.

A megbírált pályamunkák nagy részéből éppen ez a műgond hiányzik.

Hiányzik úgy a tartalmat, mint az alakot illetőleg. Összbenyomásképpen mondhatjuk, hogy bizonyos sietség, elhamarkodottság s így természetesen tervszerületlenség *jellemzi a tartalmat*. Ezek akasztják meg minduntalan a helyes gondolatmenetet s nem engedik a különben jó gondolatoknak nyugodt, egységes egészsze való fejlődését. Bizonyos gondatlanság mutatkozik a külalakban is — nem csak magát a gondolat ruháját a nyelvet, de a külső csint is illetőleg.

Mindezeket el kellett mondanunk, nem csak kötelességből, de azon biztató reménnyel is, hogy a jövő munkásságra talán némileg hatással lehetünk és a kétségtelen tehetségnek és szorgalomnak biztosabb irányt jelölhetünk.

Most pedig adjuk részletes észrevételeinket.

* * *

A) Csoport. Neveléstani pályatételekre beérkezett munkálatok.

I. PÁLYATÉTEL:

A nemzeti szellem a népiskolában.

Beérkezett egy dolgozat, melynek jelígeje ez:

„Két nagy eszme szolgálatában áll a hazafias
kath. néptanítás: a katholicizmus és a
hazafiság szolgálatában.“

A dolgozat tartalma, eszmemenete röviden ez:

A kath. tanító vallásosan és hazafiasan nevel. Ez utóbbiról szól a) miért kell, hogy nemzeti szellem hassa át a tanító működését; b) mikor nevel és oktat nemzeti szellemben?

a) Azért, mert mi a hazafiságnak is szolgálatában állunk. Jó hazafi csak az lehet, ki megérteni, szeretni és cselekedni tudja, a mi nemzeti. A nemzeti szellem járuléka a hazafiságnak. Sőt mondhatjuk, hogy a hazafiság a nemzeti szellemben nyilvánul. Nemzeti szellemet

csak saját érzelmeinkkel teremthetünk. A kath. intézetek mindig e szellemnek voltak ápolói. Nem áll, hogy e szellemet csak a közös és állami iskolák szolgálják sikeresen. De ez iskolák iránt bizalmatlan szerző a nemzeti szellem sikeres ápolása tnkintetében.

b) Mikor van a tanító működése nemzeti szellemtől áthatva? A hol a tanító tanításán nem huzódik végig a hazafias szellem, ott nincs hazaszeretet és sivár az élet, nyomott a hangulat. A nemzeti szellemen működő tanító iskolájában az egyházfő képe mellett ott van az apostoli királyé is. A korona iránti hódolat. A történeti jelenetet ábrázoló képek. Fektesen a tanító kiváló sulyt a nemzeti szellem ápolására alkalmas tárgyakra: földrajz, történelem, alkotmány, magyarnyelv, irodalom. Hazafias szellem nyilvánul a dalok és játékokban. Iskolai ünnepélyek stb.

Szerző két aránytalan részre osztja dolgozatát. Az első részben nem felel meg az általa feltett első kérdésre. Feleletének lényegét ugyanis e pontban foglalja össze: (Miért szükséges a nemzeti szellemen való működés?) „mert mi (t. i. a tanítók) a hazafiságnak szolgálatában állunk. „A felelet tehát maga a kérdés, csak más szavakkal. Nem bizonyít semmit, csak buzdít. Különös az I-ső rész elején ez is: „A nemzeti szellem tehát egyenes járuléka a hazafiságnak, sőt azt mondhatjuk, hogy a hazafiság a nemzeti szellemen nyilvánul.“ Ezt a fogalomösszetételt a „nemzeti szellem“ — hiszen erről kell beszélni az értekezés végeig — meg is kellett volna határozni: mit értünk ez alatt? vagy miben nyilvánul?

A második rész jobb, kimerítőbb is, de az elrendezésben és csoportosításban lázas sietséggel rohan kitűzött céljához. Legtöbbet ér dolgozatának az a része, melyben egyes népiskolai tantárgyakra stb. hivatkozik, mint a nemzeti szellem ápolásának kiváló eszközeire. Ámde itt is szeretttük volna, ha szerző érezhetőbben kidomborítja különösen a nemzeti olvasókönyvek hivatását, mint kiválóan arra alkalmasokat, hogy a nemzeti szellem fejlesztésében egyensúlyban tartsák a *realis* és *idealis* célokat.

Végitéletünket a következőkben foglaljuk össze:

Felületes, pongyola dolgozat. Odavetett állításainak semmi mélyebbreható megokolása nincs. A bizonyítandó tételt legtöbbsnyire ugyanazzal bizonyítja. A nyelvezet is pongyola, nem magyaros. Az olvasóra hevenyészett munka benyomását teszi.

Jutalomra nem érdemes.

II. PÁLYATÉTEL.

Helyes-e a testi büntetés teljes kizárása a népiskolából?

Beérkezett két pályadolgozat, ezek közül:

1.

Jelige: „Virágokkal legyenek az iskolák behintve s ne nyirfavesszőkkel.“

Az eszmék kuszáltságában szenvedő bevezetés után határozott nézetként mondja ki a szerző, hogy a nép mai műveltsége fokára és különösen a lazult vallás-erkölcsi viszonyokra való tekintetből a testi büntetésnek helyet ad a nevelésben, de azon kikötéssel, hogy a legműveltebb tanító is csak a legvégső esetben alkalmazza azt.

Elfoglalt álláspontja e szerint a paedagogia ítélő-széke előtt kifogástalan. De minő alapon hozza ellentétbe bölcs Salamont Montaigne-vel, a ki azt mondá: Virágokkal legyenek az iskolák behintve stb. Bölcs Salamon nem mondta az ellenkezőjét annak, a mit a francia paedagogus oly tetszetősen s igazi paedagógiai érzékkel kifejezett.

Érvelése elég szerencsés, de egészséges eszméit nem tudja kellő világossággal és szabatossággal formába önteni. De eszméit itt sem írhatjuk alá mind. Pl. azt, hogy a tanítónak nem lehet tekintélye az iskolában a testi büntetés alkalmazása nélkül.

Eszméi nem a receptiónak, hanem inkább a produktív erőnek szüleményei.

Érvei ezek: 1) a legtöbb gyermek oly erkölcsi hibákkal kerül a tanító keze alá, melyeknek kiirtására radikális eszköz is kívántatik, milyen — a vesszőzés.

Nem alacsonyítja le e büntetés a gyermekben az emberi természetet. Csak az elméleti paedagogusok kárhoztatják a testi büntetést. A törvényhozás helytelenül tett akkor, midőn a testi-büntetést eltiltotta, mert a szülők és gyermekekben reactiot kelt e büntetés alkalmazása s más büntetési eszközöket sem használhat eredményesen (?) a tanító.

A testi büntetés eltiltásának számlájára írja a szülők és a tanító között szükséges érintkezés hiányát. — Qui multum probat, nihil probat.

A testi-büntetés eltörlése nem oka, hogy a multban az avatatlan tanítók visszaéltek vele. Ma a paedagogiai képzettség garancia e visszaélés ellen.

De itt ellenmondásba jő önmagával a szerző, mert azt mondja, a Jézus szellemében működő tanító a testi büntetés alkalmazása mellett sem fog a törvény ítélete alá jutni — a mai tilalom daczára is.

Ismét magát üti a szerző akkor, midőn azt mondja, hogy ma is kerülnek egyes tanítók a vádlottak padjára, mert nem okosan alkalmazzák a testi-büntetést. Ecseteli a testi-büntetés nem tapintatos alkalmazásának káros erkölcsi következményeit. Tehát csak végső esetben alkalmazzuk a testi-büntetést és ennek is azon nemeit, melyek nem sértik az illetet, a gyermek önérzetét és a testi szervezet épségét nem veszélyeztetik. Végre a szerző ellentétbe állítja a paedagógiát a gyakorlati étellel. Mintha a paedagogia nem a gyakorlati élet követelményeiből fölépített tudományág lenne. Szerzőnk ha alapján egészséges felfogást árul is el e kérdésben, de ellenmondásos érvelése nem ad tiszta képet a tárgyról s nem győzi meg azt, a ki más forrásból nincs tisztában a kérdéssel.

Mondatszerkezetei nem mindenütt szabatosak. A helyesírás ellen is gyakran vét.

Jutalomra nem érdemes.

2.

Jelige : Ne büntess minden csekélységet !

Szerzőnk logikusabb fő, mint az előbbi munkát szerzője. Esméi kiforrottabbak, mint amazéi.

Munkája a következő világos alap-tervezeten épült fel.

I. A testi-büntetés teljes kizárása a népiskolából nem helyes, mert

a) sok esetben oly megrögzött bűnnel találkozunk, hogy humanusabb büntetésmód hatástalan;

b) a népiskolának kötelessége a növendék erkölcsi életét megmenteni, még ha szenved is a test.

II. Helytelen a testi-büntetés igen gyakori alkalmazása, mert

a) előbb a humanusabb fenytéket kell alkalmazni;

b) a testi büntetés gyakori alkalmazása hatását veszti,

c) kiöli a gyermek szívéből a tanító iránti szeretetet és ennek helyébe a félelem és boszuállás költözik.

A munkát tehát egészben világos és határozott, de nagyon száraz és hideg. Azt a szabatosan megalkotott csontvázat több huszal, izomzattal tölthette volna ki a nevelés-tudomány tárházából és több élvezhetőséget önthetett volna bele a gyakorlati életből. Azonfelül a testi büntetésnek, mint javító eszköznek mélyebb, lélektani indokolását is adhatta volna.

De mert világos eszmemenet, szabatos előadás, aránylag kevés helyesírási hiba jellemzi, *a jutalomra ezt a munkát tartjuk érdemesnek.*

III. PÁLYATÉTEL.

Megállhat-e az állam vallás-erkölcs nélkül?

Beérkezett 3 pályamű; ezek közül

1.

Jelige: Az erkölcsök súlyedése megerőtleníti a nemzedéket stb.

Főérénye: a világos előadás, gördülékeny és erővel teljes nyelvezet. Tolla itt ott ecsetté leszen, mely élénken fest. De hiányzik az eszmei tartalom. Inkább ájtatos intelmeket ad, mint meggyőző érveket. Szerző gyakorlott az írásban, de szelleme nem tud lehatolni a kérdés mélyére. S a hol eszmei magaslatra akar emelkedni, ott szeme a sok fától nem látja az erdőt. Így:

a bevezetésben nagy kerülővel ér a kérdéshez. A tárgyalásban csak a történelmi érveket szerepelteti, kiváltképpen azt emelve ki, hogy az egyház ölében boldoggá lett az emberiség. Ezután lendületes intelem következik, hogy vissza a kereszthez! Különös gond fordítandó az ifjúság és vallás-erkölcs nevelésére stb., de semmi mélyebbre ható gondolkodással nem találkozunk.

2.

Jelige: Az Üdvözítő nem hagyja el a megváltott embert.

A társadalmi, állami, sőt az iskolai életben is észlelt vallásellenes törekvésekkel szemben szerző nagyon alkalmoszerűnek találja a pályatétel kitűzését, hogy e pályatétel megvitatása által is erősödjék a kath. tanítókban a kath. öntudat és lelkiismeretesség.

A pályakérdésre adott tagadó feleletét azonban nem a ker. bölcsélet világánál, hanem a történelem tanuságával igyekszik beigazolni. Nem tárgyalja tehát a kérdést mindenoldalulag, csak a történelmi érvekkel harcol. Ezen érvei azonban elég erősek. Az egész munkát pongyolaság jellemzi. A szerkesztésben a szoros logikai kapcsolat nem tartozik érényei közé. A mondat szerkezet szabatoság tekintetében sok helyen kifogásolható. A szerzőben meg van az érzék egy élvezetes mű alkotásához, de hiányzik a gyakorlottság. Munkájából később, gyakorlottabb kézzel igen élvezhető képet rajzolhatna. Az íráshibák gyakoriak. Igen rossz írás.

3.

Jelige: Még jőni fog, még jőni kell.

Ha e dolgozatnak szerkezetét, gondolatgazdaságát és eszmenetetét vizsgáljuk, azon meggyőződésre jutunk, hogy a felvetett kérdést annak legfontosabb oldalairól tárgyalja. a legerősebb érveket

szólaltatja meg és váza egészséges és erős szálabból van összehálózva. De hiányzik dolgozatából az átlátszóság; bajos dolog egy-egy gondolatcsoportban megtalálni az érvek súlypontját. Nem emésztette meg kellőleg tárgyát s szép olvasottságából nem tud egy tiszta, átlátszó képet alkotni.

Igen becses eszme-anyag van azonban itt összehordva, úgy, hogy ha szerző e bírálati észrevétel elején mondottakat (az alapterv és mű-gondról) figyelemre méltatja s művét ezen utasítás alapján még egyszer átgyurja . . . pályázó társait felülmulthatja.

Mert ha most összevetjük az e kérdésre pályázó három munkát, azok közül az *elsőséget a legutólsónak* kell odaitélnünk, mert szélesebb látókörével és a dolog mélyére ható tárgyalásával tulszárnyalja a másik kettőt.

A bíráló-bizottság tekintetbe véve e körülményt, a jutalmat a „Még jönni fog, még jönni kell“ jeligéjű műnek ítéli tehát oda, azon kikötéssel azonban, hogy azt szerző mint egyesületünktől pályadíjat nyert munkát csak az esetben adhatja át a nyilvánosságnak, ha azt a kívánt módon átjavitja, átgyurja és bírálat céljából egyesületünk elnökségének ismét beküldi.

B) Csoport. Módszertani pályatételekre beérkezett dolgozatok.

I) PÁLYATÉTEL:

„Gyakorlati tanítás tartassék a télről a népiskola II. osztályában. Mintaleczke a beszéd- és értelemgyakorlatok köréből“

A bíráló bizottság ama nézetből indulván ki, hogy, ha tanítók-tól sikerült dolgozatokat egyáltalán várhat, akkor épen a gyakorlati tanítás körébe vágó munkálatokat, a mintaleczkéket illetőleg állithatja fel legjogosabban s a legtöbb követelését: sajnálattal kénytelen kijelenteni, hogy a pályatételre beérkezett 3 dolgozatnak egyikét sem találja érdemesnek a jutalmazásra.

1. *pályamunka.* Jeligé: „Tovább!“ E munkának szerzője elég paedagogiai érzékről tesz tanuságot, ami a tárgy körül való felfogását illeti. De nem elég világos s nem kellőleg rendezett eszmemenetben halad végig tananyagán.

Methodikai tekintetben nagyon közönséges tudnivalók ellen vét, midőn pl. vagy 6—7 helyen épen a levezetés utolsó és fő kérdése helyett nagyon rosszul közlő tanalakat használ. Azonban a módszeres kidolgozást illetőleg — általánosságban szólván mégis dicséretet érdemel.

2. *pályamunka*. Jelige: „A telet is kedvelem,” stb.

Nagy terjedelmű dolgozat akart lenni, mely azonban sem tárgyi, sem methodikai tekintetben nem üti meg a kellő mértéket.

A gyermekre nézve sok érthetetlen, hibás, sőt teljesen valótlan dolgokat mond s így vét a legsarkalatosabb tanítási elvek ellen.

A módszeres kidolgozást illetőleg eleget szóltunk, ha azt mondjuk, hogy szerző még a versike tanításának helyes módját sem ismeri.

3. *pályamunka*. Jelige: „Télen, nyáron pusztán az én lakásom.”

Pongyola előadás jellemzi e pályamunkát, mely tárgyi hibáktól sem egészen ment. A téli időszak sajátosságait feltüntető adatok úgy szólva nyersen, minden számbavehető methodikai feldolgozás nélkül vannak összehordva, amiért is e pályamunka a mintaleczke iránt felállított igen-igen mérsékelt követelményeknek sem felel meg.

II. PÁLYATÉTEL:

„Mit tanítson a népiskola az egészségtanból, hogy a közegészségügy szolgálatába lépjen; továbbá: önállóan, vagy más tantárgyak keretében közöljük-e az egészségtani ismereteket?”

E tételre 3 pályamunka érkezett:

1. *pályamunka*. Jelige: „Az egészség a legnagyobb földi kincs.”

E dolgozat 8 pontban a legjobb utasításokat tartalmazza arra nézve, hogy miként járjon el a tanító a népiskolában a gyermekek okszerű testi nevelése körül. Azonban a pályázati tétel azt kérdi: mit tanítson a népiskola az egészségtanból?

E kérdésre a pályamunka *nem felel*.

A tétel második kérdésére *csak párszóval* válaszol, — és így szerző művét a bírálóbizottság sem jutalomra, sem dicséretre érdemesnek nem tarthatja.

2. *pályamunka*. Jelige: „Töltsük be munkakörünket!”

Nem egy összefüggő teljes „Egészségtan” megírása kívántatott! Értekező nem felel a pályázati tételben adott kérdésre, és így a bírálóbizottságnak minden további feladata megszűnik e pályamunkával szemben.

Egyébbiránt a jelen dolgot azért sem érdemes bírálatra, mert szerzőnk Széll Lajos dr. „Életmentés és egészségtan” című tan-könyvét szolgálilag utánozta, sőt kivonatossan másolta.

Hogy eme sajnálatos szembesítés alapján szerzőnk a jutalom és dicséret helyett voltaképen mit érdemel jelen munkálatával, — azt a bírálóbizottság minden további szóvesztegetése nélkül is bárki azonnal eltalálja.

3. *pályamunka*. Jelige: „Óvjuk egészségünket!“

E munka figyelemre méltó. Egészséges felfogással, elég bőven s eléggé önállóan tárgyalja a pályatételben felállított mindkét kérdést s különösen jól jelöli meg az alkalmakat, a midőn a népiskolai tanítványok révén be lehet szőni az egészségtani közleni valókat.

Szép alapgondolaton is nyugszik ez értekezés: Mit ér minden ismeret, ha a lélek mély vallásossága nem párosul azokkal?! „Egészségtani ismeret még nem óvja meg az egészséget, csak erkölcsi szellem uralkodhatik a test érzékiségén!“

A bíráló bizottság mindössze más, rövidebb, nem olyan messziről kezdett és tárgyszerűbb bevezetést óhajtana e mű részére, melyet egyébként a pályadíjjal való jutalmazásra érdemesnek ítél.

III. PÁLYATÉTEL:

„Minő eljárás mellett sajátítják el kielégítőképen a népiskolai növendékek a szépírást?“

E tételre 3 pályamunka érkezett.

1. *pályamunka*. Jelige: „Az írás akkor szép, ha arányos.“

Általában megállja helyét mindaz, amit a szépírás elsajátíttatására vonatkozólag követendő eljárásként ajánl. Itt-ott téved, pl. a 6-ik elemi osztályban már teljesen vonalozatlan papíron akar íratni. Aztán értekező úgy látszik nem tudja, hogy más tekintetek alá esik az írás tanítása az írva-olvasás fokán és a szépírási tanfolyam alatt. Hogy egyebet ne emlitsünk, ez utóbbinál a betűk sorrendje egészen más, — és ez nagyon fontos dolog.

Szerző tárgyát nem meríti ki, és jóllehet amit mond, jól mondja, azonban nyelvtanilag nem eléggé kifogástalan formában és temérdek helyesírási hibával. — A pályadíjra nem érdemes dolgozat.

2. *pályamunka*. Jelige: „Szép gondolat szépen írva“ stb.

Önállóságra valló és elég jól sikerült pályamunka, melyen csak itt-ott látszik némi sietség a gondolatok külalakját, a nyelv kezelését illetőleg.

Szintén nincs tekintettel arra az elég jelentékeny dologra, a betűk sorrendjére, melyet a szépírási tanfolyam alatt követnie kell a tanítónak.

Egyébiránt a pályamunkát a bírálóbizottság dicséretre érdemesnek ítéli.

3. *pályamunka*. Jelige: „A szépet a szép szemlélése által sajátíthatjuk el.“

E pályamunka, mely igen csinos külső kiállításával is mintegy

már előre jelzi, hogy miről akar beszélni, — mindenütt alaposan szól a tárgyhöz s gyakorlati felfogással elég kimerítő utasítást ad a szépírás sikeres taníthatását illetően.

Nyelv- és irálytani szempontból is kifogástalannak találván a bírálóbizottság e művet, azt a pályadíjra érdemesnek ítéli.

Kelt Szatmáron, 1894. márczius 18-án.

Dr. Steinberger Ferencz,
Stark Lajos,

Bodnár Gáspár,
Haulik László,

Hubán Gyula,
a bíráló bizottság tagjai.

Nyelvünk szeretetre.

„A legnemesebb, legszebb erény a szeretet;
a leglángolóbb, viszonzásra nem is
számító szeretet.“ Jean Paul.

A titkos erő, mi a testeket a vonzás törvénye szerint összetartja, az érző szívvvel bíró emberek között a szeretet. Nincs szó mely teljesen kifejezze, nincs gondolat, mely teljesen átérezze, mi a szeretet. Működésében ismerjük leginkább, mint a nap melegével és áldó sugáiraival körül fogja földünket s a fákon uj lombot fakaszt s a szirttetőn friss mohot nevel, úgy az emberek szívében a szeretet hinti el a boldogság magvát és fejleszti annak virágait. Hogy a boldogság mindinkább gyérül, Széchenyi szerint, oka az, hogy kevés azon emberek száma, kik felebarátaikat valóban és igazán szeretni és tisztelni tudják. Csak ott találjuk fel a valódi szeretetet az emberek iránt, hol a szivekben az Isten iránti szeretet szövétneke ég, mert Isten az örök szeretet fénytengere; egy hő sugár eljut az ember szívéhez, az ember viszont szeretetre gerjed Teremtője iránt, de e hősugár nem hathat fel az égbe a nélkül, hogy itt e földön az emberek szívét fel ne melegítse. A folyók és patakok vize visszatér a tengerbe, de a partokon virágokat, zöldelő fákat és kalászt nevel.

Humanismus, testvériség, egyenlőség Isten szeretete nélkül pusztá szó, üres hang, illattalan virág, forrásától elszakított patak. Az ily testvériség mellett földi érdekek ádáz harcának szomoru színtere a világ, honnan az ártatlanok könye bosszuért kiált az égre, s hol az önzésnek mérge az emberi élet boldogságának gyökerén rág.

Minden erény s jóság, mint gyökerében a virágnak színe, illata benn foglaltatik a szeretetben. A szeretet egyszerű, világos parancsa,

mint az Pázmány szerint Istennek könyvében, a szent evangéliomban foglaltatik, minden erényünknek s kötelességünk önfeláldozó teljesítésének legmagasabb indoka, s legerősebb alapja.

Isten szeretetéből nyerjük a szikrát, mely szívünk oltárán a szeretet szent tűzét meggyújtja s meg az áldozatot, melyet Istenünkért, egyházunkért, hazánkért, kötelességünkért, embertársainkért hozunk akkor is, midőn a hálátlanság vérző tövisei sebzik lábainkat az élet rögös utain. Isten szeretetéből nyerünk erőt, kitartást az élet nehéz küzdelmei között, nyerünk erőt a lemondásra s lelkesedést kötelmeink buzgó teljesítésére akkor is, midőn a verejtékes halantékra a közöny vagy kicsinylés hűs lombok helyett, töviskoszorút igyekszik tenni. Mily fontos dolog tehát, hogy a nevelés adja meg illetve fejtse ki a szívben azt, mi annak élete a szeretet.

Szeretetre csak az tud nevelni, a ki pályája szeretetével egy szeretetteljes szívet visz az iskola ridegnek látszó falai közé. A gyermekek szívében csak úgy költheti fel a tanító a szeretetet önmaga iránt is, ha minden tettében a szeretet vezérli, azaz ha szeretetre méltó lesz. Az elhunytaknak a kegyelet-, az élőknek a szeretet virágaival szoktunk adózni. A gyermeki szívet a nemes érzelmek virágos kertjévé teheti az, ki nemes lelkének őszinte szeretetével életre kelti a gyermeki szívben rejlő alvó csirát, ellenben a legreményteljesebb rügyeket letöri a szeretetlenség kezének durva érintése.

Legelső s legfőbb kellék arra nézve tehát, hogy szeretve neveljünk, hogy a legfőbb jóság iránti szeretettől lángoló szívet vigyünk az iskola falai közé, melynek tűzét a viszontagság szele csak nevelje s kioltani ne legyen képes. Tanítsa meg a tanító saját példájából szeretni Istent s az emberiséget. A hitoktatás szorosan véve a hitoktató dolga, de a vallásosságra nevelni saját példájával, s az egyes tantárgyaknak vallásos szellemben való előadásával — minden tanító, ki hivatása magaslatán áll, szent kötelességének tartja.

Ha a tanító nem veszi csekélybe tanítványainak a templomban való megjelenésöket, azt ellenőrzi, őrtelketével kíséri azok viselkedését, őket az Istentől vett jókra figyelmezteti s oly sokszor és sokszor, melyre oly sok alkalom van, tekintetüket az Égre irányítja, szívüket Istenhez emeli fel.

Hogy szeretetre neveljünk, szeretnünk kell az iskolát. Az képezze a tanító élete örömének jó részét, gondjainak központját. Szeresse növendékeit az anyai szív gyöngédséggel s ha kell az atyai szeretet szigorával. Az igazság az emberi lélek hatalmas követelménye. Legyünk még a szeretetben is igazságosak. Az a kis fiú, ki rongyos ruhájában ül az iskola padján épp oly szeretetre méltó, mint bár

mely gazdag család gyermeke. Mint a kert virági közt nem mindig a legékesebb a legbecsesebb, úgy az iskolában is, nem a ruha, nem a szülei állás és személyes összeköttetés szerint kell becsülni a gyermeket, de erkölcsi magaviselete és szorgalma szerint.

Le kell küzdenie a tanítónak magában az ellenszenvet, mely néha mintegy önkénytelenül jelentkezik, nem szabad uralkodóvá tenni a rokonszenvet. Szeretnie kell minden gyermeket különbség nélkül, s ezt a gyermeknek éreznie, tudnia kell. De ne legyen e szeretet vak, lángoljon fel a tudatos hibák, vétkekkel szemben, ne legyen elnéző a mulasztásokkal szemben, azonban ne a harag vagy felhevült vér büntessen, de a javítani akaró s a gyermek jövőjét és boldogságát szem előtt tartó szeretet. A kertész, ki csupa sajnálatból le nem metszi a fattyuhajtásokat, karóhoz nem köti a fácskát — később sajnálattal fogja észre venni, hogy a mellék hajtások lombosodnak s a fa gyümölcsöt nem terem, sőt a törzs szenved. Sok szülő keservesen siránkozott afelett, hogy nem helyesen szerette gyermekét. Vajjon az embereket, e nagy gyermekeket nem hasonlókép — ha kell, — nem büntetéssel, neveli-e jó menyeyi Atya? Vagy nem látjuk-e, hogy olvasztó kemencze az élet, a melybe mindig oly láng lobog, a minőre szükségünk van.

Nagy fontosságu dolog, hogy a tanító önmaga iránt is birja a tanulók szeretetét és ragaszkodását. Jó kedvvel vigan folyik a munka, s meg van ott a jó kedv, hol nem hiányzik a szeretet. Könnyű ott parancsolni, hol a parancsolót szeretik, könnyű ott engedelmeskedni, hol egy szeretet lény ajkairól hangzik a parancs. Nem kiszolgáltatot tesz a gyermekek szeretetének megnyerésére a nyájasság lelki műveltség, mely sérteni nem akar, jóakaratával, a tárgy fontosságával avagy a kötelesség sulyával akar hatni. Sohase legyünk durvák, a durvaság elkeserit, kedvetlenit, ne sértsük a gyermek becsületérzését s ne parancsoljunk mindig. Önérzetes, jellemes emberekre van szükségünk és nem bábokra, oly egyénekre, kiket önakaratuk és nem a kényszer tart meg a jóban.

Szomorú példákat láthatunk az életbe kikerült növendékeknek volt előljáróik iránti viselkedésében, a melyek bizonyítják a régi közmondást: Anem dii oderunt.... Nem tehetjük az iskolát mindenért felelőssé, de vannak esetek midőn maguk a tanítók okai a szeretetlenségnek, a melylyel tanítványaik részéről találkoznak, mert elmulaszták az emberi lélekbe nyomni a jellem legnemesebb vonását a szeretetet akkor, midőn az lágy viaszhoz, olvasztott érczhez hasonlított.

Firnstall Lajos.

Komócsy József.

1836—1894.

A nagy és őszinte gyászban, a mely a magyar irodalmat Komócsy elhunytával érte, a magyar néptanítás is osztozik, de különösen okunk van a gyászolók táborába csatlakozni nekünk szatmáregyházmegyei tanítóknak, mert hisz a kit e gyász illet, a kedves halott, egykoron ezen egyházmegye tanítótestületének volt egyik legkiválóbb tagja. E tanítótestületből emelkedett ő ki, ez egyházmegye iránt viseltetett ő mindenkor legnagyobb hálával. És ha bármikor és bárhol szatmáregyházmegyei tanítóval találkozott: őszinte szeretettel, mesterkéletlen szívéllyességgel fogadott mindenkit, mert miként több alkalommal is kijelentette, az ő tanítói szíve legközelebb a szatmáregyházmegyei néptanítósághoz áll.

Ő ennek számtalan jelét adta tettekben is.

A szatmáregyházmegyei r. k. tanítói segélyalap javára felolvasásokat tartott s csak legközelebb is elhatározta a segélyalap közgyűlése, hogy felkéri a hirneves költőt egy általa kitűzendő időben tartandó jótékony felolvasó estélyen való közreműködésre. De e fölött a kérlelhetlen halál másképen határozott. Ezen felül a szatmáregyházmegyei róm. kath. néptanító egyesület céljaira is tett, áldozott nemes szíve; szóval az egykori técsői r. k. segédtanító és miként humorosan e titlust megtoldani szokta „száraz segédkantor“ magas állásából, melyre egyéni tulajdonai folytán emelkedett, a legszebb példát adta az egyházmegyére való visszaemlékezései által a nemes hálának. De az egyházmegye tanítósága vele szemben sem volt háládatlan. A r. k. tanító-egyesületeknek disztagja volt és egyáltalában nem mult el alkalom, melyből kifolyólag az iránta érzett kiváló tisztelet és becsülés ne nyilvánítottatott volna.

Azonban kisebbitenők elhunyt érdemeit, ha a tanügy és a tanítók iránti meleg rokonszenvét csak egyházmegyénkre vonatkoztatnánk. Aminek ismertük mi őt mint volt egyházmegyei tanítót, nem-kevesebbé olyannak tűnt ő fel az ország tanítóvilága előtt is. És hogy e tekintetben mit mond róla a legaltentikusabb tanítói közvélemény, ide iktatom a hivatalos N. L.-nak sorait:

Költészete virágaival, szónoklata hevével s nemes szíve igaz lelkesedésével szolgálta a kultura ügyeit s mikor már rég nem volt

tanító, akkor is ott volt mindig, a hol a népnevelés bajnokai egy-egy szép eszmét penditettek meg *s ha segítség kellett*, ő mindig készen volt *s anyagi áldozatait sem vonta meg a jó ügytől*, s ha a költőre volt szükség, hogy lelkesedést költsön, az ő szavai csendültek meg legelőbb.

És aztán mily igaz barátja volt a tanítói karnak! Az egykori tanító átérezte, hiszen volt módja közvetlen tapasztalatokból ismerni azt, a mi a társaknak fájt, s ha örömünk volt, ki tette volna azt az örömet kedvesebbé, mint az ő derült humora s ragyogó jó kedve? Az egész tanítóság mély fájdalommal kíséri a haza kitűnő költőjét sirjába s a hantot, mely felette domborul, a mi koszorunk is borítani fogja.

* * *

Komócsy József Szabolcsmegyében Vencsellőn született 1836. márczius 25. Atyja korán elhunyt. Édes anyja hat árva gyermekével férje halála után Szatmárra költözött. Komócsynak ily formán alkalma lett a gymnasiumi tanulmányokat megkezdeni és bevégezni; de nyughatatlan természete sok boszuságot okozott tanárainak és keserűséget édes jó anyjának. Már a gymnasium alsó osztályaiból elbocsátották a rakoczátlan fiut. Anyja szigorától félvén, beállott vargainasnak. De ugylátszik éles elméje nem birt megbarátkozni a műhely egyhangu foglalatosságával. Anélkül, hogy kedvetlenséget okozott volna neki az inas élet, tanulásvágyát is megőrizte. Éjjel folyton tanult és olvasgatótt s ha ezért gazdája reggel megkorholta, egy pár elmés és humoros „inas csinynyel” kibékítette. Inas évről különben mindig sok humorral beszélt. Végre is tanulásvágya győzött, és Szatmár akkori püspöke felvette őt a kir. kath. tanítóképző intézet ingyenes növendékei közé. Tanulása ellen itt sem volt kifogása tanárainak, de viselete sehogy sem simult az intézeti szabályokhoz. Végtere is jobbnak találta ott hagyni az intézetet s mint „ambulans tanító” utnak indult Máramaros felé. Szerencséje Técsőre vitte, a hol hogy-hogy nem, de egy előkelő társaságba jutott, a hol csakhamar legkedveltebb tagja lett a mulató körnek. Másnap meg is választott segédtanítónak. Itt három évig működött és e három évet tartotta életére nézve a legfontosabbnak. Folyton tanult, úgy hogy letehetette Szatmártt a képesítő vizsgálatot. Könyvekkel jó plébánosa, kire mindig hálásan emlékezett vissza és a község ref. tanítója látták el. Principálisa, a főkantor kezdetben nem szerette őt, mert féltékeny volt állására Komócsy népszerűsége miatt. De ő ezen is tudott segíteni, annyira, hogy midőn Técsőről eltávozott, a jó öreg legjobban megkönyezte a fiatal kollegát.

Mint okleveles tanító a felsőbányai r. k. főelemi népiskolához

pályázott előbb, de miután az akkori plébános a gymnasiumban tanára volt, daczára annak, hogy személyesen is megjelent a választásra, kérelmével elutasították őt. Ezért bőrkárpótlást nyert, Szatmártt a főelemi iskolánál nyert alkalmazást, majd a tanképezdében a módszer tanításával is megbízott és később igen előnyös állást nyert Ungvártt, a hol a társas életnek központja lett. És e mellett, hogy buzgó tanító és a társadalom mozgalmaiban tevékeny résztvevő volt, folyton tanult. Megszerezte az érettségi bizonyítványt. Megtanult folyékonyan latinul és nagy szorgalommal olvasta a római és görög írókat. E közben mozgalmasan dolgozott a „*Tanodai Lapok*“-ban, a mely ekkor már jutalmazta is cikkeket.

Egy kellemetlen incidens arra kényszerítette az *önérzetes* tanítót, hogy állását önkényt elhagyja. És 1861-ben zsebében negyven tallérral Budapest felé vette útját. Meglévén edzve minden nélkülözés elviselésére, föl sem vette azokat a nehézségeket, melyekkel a fővárosban az első években megkellett küzdenie. De előnyös modora, kitartó szorgalma és munkássága csakhamar közkedveltségű íróvá tették őt. Előbb ugyan neveléssel foglalkozott, mint házitánító, majd mint a Róser-féle nyilvános kereskedelmi iskola rendes tanára, de később a népirodalom, és a politikai sajtónak lett munkásává.

Szépirodalmi tevékenységének kezdete a 60. évek elejére esik, mikor Tóth Kálmán *Hölgyfutárjában* *Isz Kender* álnév alatt keltett figyelmet prózai és verses szatiráival, majd mint a „Pesti Hölgydivatlap“ (későbbi czimén Budapesti Bazár) főmunkatársa meg mint a „Hirmondó és Munka után“ cz. néplap szerkesztője dolgozott az irodalom mezején. Miként egyik szépirodalmi lapunk jellemzi „Elég sűrűn termett, részint jókedvű, szerelmi és hazafias versei, melyek közül nehány *Arany* „*Koszorú*“-jában is megjelent, ismeretessé és kedvelté tették nevét a magyar olvasó közönség nagy része előtt.“ Irt román-czokat, népdal féléket, ódákat humoros és elbeszélő verseket.

A tanügy emberei gyakran kérték őt fel alkalmi versek írására s ő e felkéréseknek, mindenkor ritka szivességgel tett eleget.

Költeményei, mint egész életén derült világnézet ömlik el, a bánat rendesen csak futó vendég vala nála.

Válogatott verseinek nagyobb gyűjteménye „A szerelem könyve“ három kiadást ért. A harmadik kiadás halála előtt pár héttel jelent, a melyhez — mintha érezte volna halálát — végszóul „Tél“ cz. alatt irt egy megható verset. E könyv vala saját szíve életének lírai tükre.

Érintkezései révén vidám és nyájas modorával közkedveltségű embere lett nem csak a fővárosi legelőbbkelő köröknek, hanem messze vidékeken is.

Írói érdemeinek elismerésül a Petőfi társaság alelnökévé választotta, tagja volt több országos irodalmi körnek, és ezek között a Szent István-társulat irodalmi osztályának is.

Költői és hirlapírói működése mellett az iskolák és emberbaráti intézetek ügyeivel is örömet foglalkozott. A tanítókat élete végeig mindig igen szerette. A főváros méltányolta is paedogiai tevékenységét. A főváros egyik iskolaszékének tagja volt. E mellet tagja volt az orsz. köznevelési egyesületnek, női iparegyesületnek, alapító tagja a szatmári r. k. tanító-egyesületnek s mint képezdei helyettes tanár a szatmári tanítókat testületté alakította és abban „vitázó kört” is szervezett.

Legujabban az orsz. tanítógyűlés a központi bizottság tagjává választotta, mi életének egyik szép büszkesége volt.

Családot csak későn alapított. Mindössze tiz éve, hogy megnősült és özvegyén kívül nyolcz éves leánykája siratja elhunytát.

25 éves írói jubileumát 1890. november 28-án barátai és tisztelői őszinte ovációi között ültá meg. Ez alkalmából a szatmár-megyei r. k. néptanító-egyesület is melegen üdvözölte őt, a mely ép oly kedves volt előtte: mint Ő felsége a királytól nyert legmagasabb kitüntetés, a Ferencz József rend lovagkeresztje.

Halálát vérmérgezés okozta. A baj rohamosan végzett életével, mert alig pár napi kinos szenvedés után f. hó 19-én kimult. Temetése nagy részvét mellett 21-én történt. Hült tetemei Deák Ferencz és Kossuth Lajos sirdombjai között kijelölt disz sirhelyen tétettek örök nyugalomra.

*

„A magyar néptanítóság mély fájdalommal kíséri a haza kitűnő költőjének sirjába s a hantot, mely felette domborul, a mi koszorunk is borítani fogja.” De nem csak, hanem hozzá fogunk járulni filléreinkkel azon emlékhöz, melyet a legtisztább kegyelet fog állítani porladozó hamvai felé, mert illő, hogy lássa az utolsó nemzedék mikép tiszteli a néptanítóság a maga nagyjainak emlékét; már pedig Komócsy József élete egy nyitott könyv nekünk arra nézve, miképen vivhatja ki az egyszerű néptanító is erényes élettel, tehetségeinek érvényesítésével a nemzet nagyjait megillető hálás emlékezetet. — Az ő. v. f. n. Kedves halott nyugodj békében.

Sz—tő.

Tanítói örömnép.

Egy szivemelő ünnepnek, az erény megdicsőítésének, a tudomány megkoszoruzásának színhelye vala Szatmármegye Töketerebes r. kath. hitközségének iskola terme folyó évi junis hó 5-én, midőn e helyen számos vendég jelenlétében Jeromos Gáspár r. kath. kántortanító 46. évi tanítói működésének ünnepe lőn megtartva.

Az ünnepély szende fényében mint az igazi érdemeket méltányoló kartársi szeretetnek magas volta, mind a hálás és hódoló kegyeletnek szerény, de örömtűztől hevült érzülete hiven tükröződék: mi az iskola termet, bizonyos megnyugtató és boldogító hangulat érdemévé varázslá, melynek nagyrabecsült személyzete nagyságos és ftlendő Szájbel János ker. esp. és tanfelügyelő, ftlendő Molnár János töketerebes, ftlendő Láng Ferencz sándorfalvi lelkészek, ftlendő Szilágyi N. g. k. lelkész, Ekkel Lajos n.-majtényi segéd-lelkész, az erdődi esp. ker. tanítói teljes számmal, a r. kath. hitközség iskolaszéki és képviselő tagjai, élükön Beniczky István körjegyzővel és a zenetársulat tagjain kívül, a nap hőse személyének külön tisztelőiből és a szép és jó iránt hevülni tudó községi lakosok nagy részéből állott.

A diszgyűlést megelőzőleg a jelenlévők sz. misét hallgattak, melyet ftlendő Molnár István töketerebes plébános tartott, melyen a zenetársulat „Szeretettel jönnek hozzád“ című miseéneket kellő praecizitással játszott. Szent mise után valamennyien a r. kath. iskolába vonultunk a midőn a gyűlés azonnal meg is kezdetett.

Mindenek előtt megzendült az ünnepelt tiszteletére a tanítói kar által négyes hangon előadott üdvözlő dal, mely után Ő nagysága Szájbel János ker. esp. és tanfel. ur nyájas és ékesen fűzött idézésekkel fűszerezett fenkölt szellemű beszédében előadá az ünnepeltnek 46 éven keresztül a népnevelés terén szerzett érdemeit. Majd a jelenlevő tanítókról emlékezett meg, kik e kerület német ajku községekben a magyar nyelvet, mint kötelező hazai nyelvet meghonosították.

Ezt követé a jubilénsnak nemes hálaérzettől ihlett kebléből fakadó őszinte köszönet, melyben Ő nagyságának saját személyéről való megemlékezéseért teljesen meghódoló hálaérzettel adózott.

Ezután Weisz Mihály gilvácsi tanító, sikerült előadásában ismertette a népnevelés nesztorának életrajzát, melylyel alant bővebben megismerkedhetik a szives olvasó.

Született 1831-ben Töketerebesben, Szatmár m. Szülői jó módú földmivesek voltak, kiktől a leggondosabb nevelésben részesítették. Elemi iskoláit Töketerebesben nagyatyja gondos vezetése mellett elvégezvén, Nagy-Károlyban két és fél évig a tanító képezdét tanulta,

ennek sikeres bevégezése után szülőföldjére jött s nagyatyja mellett 2 évig mint segéd tanító működött, kinek halála után 1849-ben egyhangulag Tőketerebes r. k. hitközség kántortanítójául választotta.

A kötelesség érzet s mély vallásosság voltak vezérlői eddigi életén. Hogy betöltse a szentírás azon mondását, hogy „Nem jó az embernek egyedül lenni“, 1851-ben megnősült, elvevén egy tisztet, névszerint Csizék Amáliát, kitől egyetlen gyermeke született. 4 évi boldog házasság után 1855-ben neje elhalván, 1858-ban újból nősült, mely házassága 4 gyermekkel lett megáldva. 20 évi boldog házasság után, második neje is elhalván, azóta özvegységben tölti életének hátralevő napjait.

Hogy a tanítóképzőben szerzett ismereteit gyarapítsa s magát a gyakorlati tanításban tökéletesbitse, 1870 és 71-ben a magas kormány s a ft. egyházmegyei hatóság által rendezett póttanfolyamot hallgatta.

Plébánosai voltak: Stánd Pál, kivel 30 évig, Haugg Leó, kivel 10 évig, s azóta 1893 nov. 1-ig ft. Molnár István plébános urral munkálta az egyház és iskola, a népnevelés terhes, de nemes ügyeit.

46 évi szorgos, fáradhatlan munkásság után az édes nyugalom után vágyva, a magas kormánytól nyugdíjaztatását kérte, mit 1893. nov. 1-én megis kapott.

46 év! az ember életében is mily hosszú idő, de aki azt az egyházban és iskolában hiveinek s tanítványainak lelke, szíve nemesítésére fordította, ez mindég örömmel tekint vissza a lefolyt munkás évekre, s magános perczeiben szalezi sz. Ferenczczel önként felkiállt magában: „Minden fáradsággal fölér, mi reám vár, az örök bér.“

Majd Ekkel Lajos n.-majtényi segédlelkész szavalá el ez alkalomra irt, s igen sikerült ódáját, mely a jelen voltak közt nagy teteszést aratott.

Ezután Egner Károly szakaszi tanító rövid beszéd kíséretében a tanítói kar nevében átnyujtá az emléktárgyakat; melyre az elismerés és váratlan megtiszteltetéstől mélyen megihatott jubiláns elérzékenyülve köszönte meg kartársainak fáradozását, hangsúlyozván, hogy ő mint a tanügy szerény munkása csak kötelességét teljesítette és ily kitüntetésekre alig érdemes. Üdvözölték még Beniczky István körjegyző a r. kath. hitközség tagjai nevében, Láng Ferencz sándorfalvi plébános és mások.

Erre a tanítói kar négyes hangon éneklé a Kölcsey himnust. A gyűlés befejezése után a nap emlékeül a ftlendő papság és tanítói kar lefénnyképeztették magukat.

Ezután ftlendő Molnár István tőketerebesi plébános ur házánál

25 teritékü bankett volt; ebéd közben a második fogásnál megeredt a toasztok árja. Ő nagysága Szájbel János ker. esp. Püspök ur Ő méltóságáért, mit a jelenvoltak állva hallgattak; Láng Pál az ünnepeltért és Ő nagysága Szájbel János esperesért, Kölcsei Rudolf Molnár Istvánért, Jeromos Gáspár kartársaiért, Weisz Mihály Szájbel János esperesért, Beniczky István a tanítóságért, Vinkler István a vendégekért, ifju Sárossy Pál a távollevő papságért, Czilli György az esp. ur Ő nagyságáért, Kölcsei Rudolf a tanítók nejeiért, Beniczky István a hölgyekért, Láng Pál Láng Ferenczért, Láng Ferencz a tanítókért és Sárossy Pál Ekkel Lajosért emeltek poharat.

És most, tisztelt pályatársak! Azon szózatom van hozzátok, ha találtok soraitokban jelesek: becsüljétek meg őket: mert ha a Nagy Frigyesek, II. Józsefek, a báró Eötvösök az által biztosítottak maguknak dicső helyet a történelemben, (habár nem csupán azért) hogy üdvös rendeletek, törvények útján a népnevelés terjesztésének biztos alapot vetettek: akkor, ha több nem, de legalább méltányos, hogy elismerőleg méltassuk azon közmunkások érdemeit is, kik egy hosszú életen keresztül a népnevelés körül fáradhatlanul működtek.

Adja Isten, hogy úgy legyen!

Nagy-Majtény, 1894. június 9.

Közli: *Láng Pál* tanító

Általános tanterv-javaslat, a nem magyar ajku népiskolák számára, (beszéd) a Magyar nyelvtan tanítására nézve.

Az édes hazai nyelvet, a Magyar állam nyelvét tanítani a nem magyar ajkuaknak, minden tanítónak szent kötelessége. Határozott utasítást, rendes tantervet e munkájához az arra hivatott tanító önmagában kell hogy találjon. Ha a tanítóban nincsen ügybuzgóság, nem bir lelkesedni a hazai nyelv iránt, avagy nem akar felemelkedni annak beismerésére, hogy a magyar nyelvet birni a mai közviszonyok szerint minden állampolgárra nézve nemcsak hasznos, de szükséges is, — úgy hiába való minden tanterv, a leggyakorlatibb módszertani utasítás is, mert a magyar nyelv egy cseppel sem fog jobban terjedni az idegen ajkuak között, mint az a jelenben tényleg tapasztalható!

Itt első sorban a nemzetiségi vidéken létező tanítóképző intézetek tehetnek legtöbbet a kedvező siker érdekében, az által, hogy:

1. Hazafias szellemű tanítókat bocsátanak ki falaik közül.

2. A tanítóképző III. IV. év folyamaiban rendes tantárgyul tanítják azon módszert, melylyel a magyar nyelv a nem magyar ajku iskolákban sikeresen oktatható volna.

A magyar nyelv tanításának módszerére nézve a következőket tartom szükségesnek megjegyezni:

1. A nem magyar ajku iskolában működő tanító legyen tisztában a magyar nyelv tanítását kötelező törvény intenciójával, a mely nem a magyar nyelvtannak tanítását, hanem a magyar beszéd tanítását kívánja.

2. A magyar beszéd tanítására használja fel az oktatás minden tárgyát és ragadjon meg minden alkalmat tanítása közben, a mely által újabb szavak birtokába juttathatja növendékeit.

3. Tanítsa rendes terv szerint, a módszertan kívánalmainak megtartása mellett a magyar nyelvet és óvakodjék a szemfényesztő munkától, a mely tanítói méltóságával sem fér össze.

4. A magyar nyelv tanítását osztályonként a következőképen eszközölje.

I. osztály.

A beszéd- és értelem-gyakorlatokból ismertetett tárgyak és dolgok köréből különféle szókat tanít, lehetőleg oly fokozat szerint amint az a beszéd- és értelemgyakorlatok számára kijelöltetett. Megtanítja az iskolában levő tárgyaknak neveit, tulajdonságait, és cselekvéseit oly formán, hogy a mint két, három szót ismernek a gyermekek azonnal értelmes mondatba foglalja azokat. A magyarul alkotott mondatokat lefordíttatja a gyermekek anyja nyelvére és viszont. Ily módon halad a beszéd- és értetlem gyakorlatok alapján az iskola környékére, a szülei házra, a családra. Az év vége felé. midőn már a gyermekek meglehetősen szó kincsre tettek szert, kettőnél több szóból álló mondatokat is alkotnak.

Hogy a gyermekek a kiejtésben kellően gyakorolják magukat, előmondás után rövid magyar imádságra, hazafias versecskére, sőt egy-két dalra is megtanítja növendékeit.

II. osztály.

Az osztatlan népiskola ez év folyamán az első osztályban megkezdett alapon folytatja a tanító tovább a magyar nyelv tanítását és legjobb esetben az év végefelé tér rá alkalmas hangoztatás után a magyar írás- és olvasás tanítására.

Azonban az osztott népiskola, a mellett, hogy az első osztályban követett módon újabb- és újabb szókat tanít, kellő bevezető oktatással rátér: az írás-olvasás tanítására; és a nélkül hogy rendszeres magyar nyelvtani oktatást nyújtana: rávezeti a tanulókat a han-

goknak hallás után, később az azokat kifejező betűknek, a szóknak és mondatoknak olvasása közben egymástól való megkülönböztetésére. Hogy a gyermekek szókinsét állandósítsa, tanítása e fokon is folytonos beszélgetés, oly formán, hogy a tanító felteszi a kérdést p. u. Milyen a tábla? Miből van a tábla? s. i. t. és a gyermekek a feltett kérdésre adnak feleletet, sőt e kérdezgetést egymás között is eszközölteti.

A kiejtésre való szoktatás még ezen a fokon is felette szükséges, csak hogy itt már olykor-olykor a gyermekek önerejükre utaltatnak, az által, hogy a táblára a tanító által felirt és általuk lemásolt versecskéket otthon szóról-szóra betanulják.

III. osztály.

Itt a magyar nyelvtanítás a többi tantárgyakra támaszkodik. Az egyes tantárgyak köréből tanít a tanító új szokat. Ezeket a táblára írja fel, honnan azokat a tanulók egy erre külön készített füzetkébe írják le. De emellett e fokon már rendes könyvecske adható a gyermekek kezébe és megkezdhető a magyar beszéd rendszeres tanítása. — L. Groó Vilmos vezérkönyvét.

IV. V. VI. osztály.

Ez osztályokban fokról-fokra halad a tanító a magyar beszéd tanításában és emellett a magyar nyelv mondattani és nyelvtani alakjaiba és bevezeti a tanulókat és nem annyira írásbeli gyakorlatok készítésére fordítja az időt, hanem mind inkább a beszéd tökéletesítésére törekszik. Azért előbb könnyebb, majd nehezebb olvasmány darabokat fordított anyanyelvükről magyarra és megfordítva, mindenkor türelmesen kijavítván a gyermekek hibás fordítását. Könnyebb és a gyermekek által előzetesen lefordított olvasmányokat szóról-szóra is betanultatja a gyermekekkel, mert ez által nyelvkincsök, nyelvbőségük gyarapodását segíti elő.

Ismétlő iskola.

A tanítás itt teljesen gyakorlati. A tanító magyar nyelven írott vallásos- és hazafias tartalmu népiratkákat olvastat és fordított a növendékekkel és általában mindent elkövet, hogy a gyermekekben a magyar beszéd iránti szeretetet éleszsze és fokozza. Nagy befolyással volna a magyar nyelv terjedésére ha a tanítók buzgalma a nem magyar ajku közösségekben dalár egyesületeket és népkönyvtárokat hozna létre. Az ily intézmények mind meg annyi magyar nyelv terjesztő, oktató intézetei lehetnének az idegen ajku népnek.

Ember Károly.

Egyesületi élet.

Jegyzőkönyv, felvétellett Ungvártt, 1894-ik évi május 10-én a felső-ungri r. k. tanítói kör tavaszi gyűléséből.

Jelen voltak: Laudon Sándor elnök, Göndy Ede körí jegyző, Lewandowszki István, Orlovski István, Terebessy Ferencz, Kopornoky Elek, Mandula Sándor, Bohus László. Duchnószky János, Szabó József tanítók, mint a kör tagjai, Horscsák ungv. kir. kath. főgymnásiumi tanár, mint vendég.

Tárgy: I. Elnök a gyűlést megnyitván indítványozza, hogy a múlt (őszí) körígyűlés jegyzőkönyve felolvastassék. A felolvasás után a megbízottak által megerősítettett. II. Következett a gyakorlati tanítás a magyar nyelvtanból a „jelző“-ról, bemutatta Bika Tamás. Több példában fölvelt illetve beszótt jelző szemléltető kikeresése után rávezette a hallgatókat a jelző meghatározására, mely után a begyakorlás következett. III. Szabó József a szőlészetről tartott gyakorlati, részben elméleti, előadást, melyet mindnyájan de különösen a szőlészettel foglalkozók, nagy érdeklődéssel hallgatták végig. A kör mindkét előadónak jkőnyví köszönetet szavazott. IV. A jövő (őszí) körígyűlés tárgyaúl „a házi állatokról“ című tétel tüzetett ki, gyakorlati tanításával Göndy Ede bizatott meg. A gyűlés idejéül november első hete határozatott meg.

Több tárgy nem lévén elnök a gyűlést bezárja.

Kelt, mint fent.

Göndy Ede,

a kör jegyzője.

Irodalmi pályázat.

A szatmármegyei róm. kath. néptanító-egyesület tagjainak önművelése, valamint a munkássági hajlam ébresztése tekintetéből f. egyesületi évre a következő pályatételeket tüzi ki. I. „Mikép nyerheti meg a tanító legsikeresebben a családót, az iskola törekvését támogató munkatársul?“ Jutalma 50 korona. II. „A víz haszna különösen egészségi szempontból, kapcsolatban Magyarország fürdőinek ismertetésével.“ (Módszertanilag kidolgozva.) Jutalma 30 korona. III. „Az énektanítás helyes módszere a népiskolában.“ (Tekintettel a tanügysajtóban felmerült vitákra.) Jutalma 40 korona. IV. „Hogyan kedvel-tetheti meg növendékeivel a tanító a gyümölcsfa tenyészést?“ Jutalma 20 korona. — Pályázati határidő az I. számú tételre 1895. év január

1. A II. III. és IV. számú tételekre pedig 1894. november 1. *Az tdegen kézzel és gondosan írott* pályaművek a szerző nevét rejtő jelígs levelek kíséretében az említett határidőkön belül az egyesület elnökéhez küldendők. A pályadijak az egyes tételek körébe tartozó munkák legjobbjának adatnak ki a bírálóbizottság véleménye alapján. Ezen pályakérdésekre csak a szatmármegyei róm. kath. néptanító egyesület néptanító tagjai pályázhatnak.

Kelt Szatmáron 1894. év május 30-án tartott nagy választmányi gyűlés határozatából.

Dr. Steinberger Ferencz
elnök.

Bodnár György
jegyző.

Irodalom.

„A kath. szellem a tanítókbán.” Elnöki megnyitó beszéd, melyet a szatmár-ugocsamegyei tanító-egyesületnek 1894. ápr. 11-iki közgyűlésén tartott *Dr. Steinberger Ferencz*. — Ára 20 kr. Megrendelések Szatmár, „Pázmány-Sajtó” intézendők.

Irodalmi értesítés. Rövid idő múlva elhagyván *a kath. olvasókönyvek kezelését* tárgyaló művem a sajtót: ezennel tiszteletteljesen arról értesitem a kath. néptanítókat és a tanügy minden barátját, hogy e művet már most lehet alulírott nál megrendelni. Tartalmát az „Első és Második Olvasó és Tankönyv” összes olvasmányainak és nyelvgyakorlatainak kezelésmódja teszi, számos olvasmánykezelési és nyelvgyakorlási mintaleczkével kapcsolatban. Árát, általános elterjedésre számítva, igen olcsóra szabtam, t. i. 60 kr-ra, mely összeg előleges beküldése esetén még július hó végeig bérmentesen küldöm meg a megrendelőknek a közel 300 oldalra terjedő, közszükségletet kielégítő könyvet. *Schultz Imre*, pécsi képezdei r. tanár.

Vegyesek.

— **Uj közoktatásügyi miniszter.** Csáky Albin gróf lemondott kultur miniszter helyébe *Eötvös Loránd bárót* a boldogult emlékü báró Eötvös József fia, a Magyar tudományos akadémia elnöke nevezetett ki magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszternek. Az állam titkári állás mindezideig még betöltetlen, úgy hírlík azonban, hogy Pulszky Agost, egyetemi tanár orszgy. képviselő fog kineveztetni.

— **Felhívás a tanítókhöz.** Az orsz. kath. tanítói segélyalap

központi bizottságának elnöke azon tanítók részére, kik a nevezett segélyalpnak tagjai, és az alapszabályok 8. és 15. §-sa értelmében ösztöndíjak és segélyek elnyerhetésére jogosultak, a következő felhívást illetve utasítást küldötte szét: 1) A folyamodó tanítók kellően felszerelt folyamodványokat az alapszabályok 20 §-ának c) pontja szerint az esperes-kerületi alapgyűjtő bizottság illetve az esperesi hivatal útján hozzám f. évi július hó 10-ig indokolt javaslat kíséretében terjeszszék be. 2) A folyamodvány maga a benne foglalt adatok és indokok hitelesítése végett az illetékes plébános által aláírandó. Ezen ily alakban való hitelesítést sem községi, sem működési bizonyítvánnyal helyettesíteni nem lehet. 3) Mindazok, kik az utolsó három év valamelyikén támogatásban részesültek a segélypénzek ezidei kiosztásánál segélyre nem számíthatnak. 4) Azon folyamodványok, melyekhez tagsági könyvecske nincs mellékelve, vagy melyek nem az egyházmegyei hatóság útján, vagy a kitűzött határidőn túl érkeznek be, nem fognak figyelembe vétetni. — E felhívásban „hozzám“ kifejezés alatt nagys. és főtisztelendő dr. Rosival István, esztergomi kanonok segélyegyesületi elnök értendő.

— **Értesítő.** Beküldetett hozzám Szatmár szab. kir. város róm. kath. fi-népiskolájának „Értesítője“ az 1993/4 tanévről, melyet az intézet igazgatója *Erdélyi Imre* állított össze. — Tartalma: Értesítés. Adatok az 1893—94. tanév történetéhez. Itt jelenti, hogy a tanév szeptember hó 18-án vette kezdetét. A tanulók egészségügyi viszonya kedvező volt. A délutáni tanítás a zóna idő miatt, mint a megelőző tanévben, úgy a mostaniban is november hó közepétől január hó közepéig egy fél órával előbb vette kezdetét. *Jó k a y M ó r* írónknak, írói munkásságának 50-ik évfordulóját iskolai ünnepélylyel ülte meg. A kedvezőtlen időjárás miatt az előző években meghonosított kirándulásokat ez évben nem sikerült kellő számban megtartani. A tanítótestület lelkiismeretes kötelességének tartotta minden eszközt és módot felhasználni, melylyel a tanulók előmenetelére s általában a nevelésre hatni lehet. E célból a szülőkkel gyermekeik iskolai ügyeit illetőleg többször érintkezésbe tette magát. Intő- és dicsérő lapokat használt. Karácsonykor és Husvétkor „Értesítő“ is kaptak a növendékek. Hálásan emlékszik meg a jelentés *Meszlényi Gyula* megyés püspök urról, ki 60 frtot adományozott oly célból, hogy az intézet szegény növendékei Karácsonyra ruhával és lábbelivel ellátásának. Az évváró vizsgálatok mélt. *Meszlényi Gyula* megyés püspök, nagys. *Novák Antal* nagyprépost, egyházmegyei tanfelügyelő és a szülők szép számu részvéte mellett tartattak meg. Évváró ünnepély is tartatott, melyen pénz és könyvbeli jutalmak osztattak ki a jobb-

viseletü és szorgalmas tanulók között. A bevégzett tananyag osztályonként van kitüntetve. A tanítószemélyzet hat tagból áll. Az iskolában a rajz, a testgyakorlat és gyümölcsészet rendszeresen tanított.

— **Tanító hiány.** A vallás- és közoktatásügyi miniszterium ismételten körrrendeletet bocsátott szét a megyék tanfelügyelőihez, hogy állítsanak össze kimutatást arról, hány tanítói állás van megyéjünkben betöltetlenül s mi az oka annak, hogy az érdekeltek ez iskolákhoz tanítót nem kapnak. A politikai sajtó nyomban feleletet is adott a kérdésre a mely így hangzik: **Nincsen tanító**, — mert az országban általános a tanító hiány. Tanító hiány van, mert a tanító urnak legtöbb helyen nem több a fizetése, mint egy vasuti alantass alkalmazottnak stb. stb. már pedig — úgy mond — a tanító nem éppen félműveltségű ember, négy középiskola és négy évi tanítóképezde legkevesebb amit megkívánnak tőle és ezzel sehogy sem áll arányban a 300 frtos minimum, még ha 600 koronára emeljük is azt fel. — Hát bizony ideje volna, hogy az irányadó körök e kérdéssel behatóan foglalkozzanak. A bajt mindenesetre a fokozottab igények okozzák, a melynek kielégítésére kell utat és módot találni.

— **Hivatalos jellegű kath. tanügyi** lap indul meg az új tanévtől kezdőleg a Szent István társulat kiadásában. A lapot minden kath. iskola díj nélkül kapná. Célja lesz e lapnak *egészséges kath. közszellemet teremteni a néptanítók között*, a kath. nevelésügyi mozgalmakat istápolni és vezetni, szóval minden tekintetben a kath. tanítók nélkülözhetlen lapjává lenni. — Mi örömmel üdvözljük az új lapot, a melyre minden esetre szép missió vár!

Szerkesztői üzenetek.

Olvasóinknak és munkatársainknak nyugalmas szünidőt kívánunk.

Göndi Ede. Kartárs ur kérését mint mindig úgy most is szívesen teljesítettem, hisz mi is azt szeretnők, ha az egyházmegyei dolgokról többet adhatnánk lapunk egyes rovatai alatt. De hát úgy látjuk, hogy velünk együtt ezt sokan szeretnék ugyan elérni, azonban éppen azok, akik legtöbbet panaszkodnak e miatt az „Iskolára” — sajnos hogy ki kell mondanunk — bizony azok tesznek legkisebb szellemi áldozatot a lap érdekében. A szerkesztőnek nem áll módjában híreket komponálni. Egy ily vidéki lapot csak együttes és lelkes munkával lehetséges virágoztatni.

— **Némónak.** Czikke térszüke miatt jövő számban közöltetik.

